

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)

den 21 februari 2018*

”Begäran om förhandsavgörande – Direktiv 2003/88/EG – Skydd för arbetstagares hälsa och säkerhet – Arbetstidens förläggning – Artikel 2 – Begreppen ’arbetstid’ och ’viloperiod’ – Artikel 17 – Undantag – Brandmän – Jourtjänstgöring – Jourtjänstgöring i hemmet”

I mål C-518/15,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av cour du travail de Bruxelles (Arbetsdomstolen i andra instans i Bryssel, Belgien) genom beslut av den 14 september 2015, som inkom till domstolen den 28 september 2015, i målet

Ville de Nivelles

mot

Rudy Matzak,

meddelar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden J.L. da Cruz Vilaça samt domarna E. Levits (referent), A. Borg Barthet, M. Berger och F. Biltgen,

generaladvokat: E. Sharpston,

justitiesekreterare: handläggaren V. Giacobbo-Peyronnel,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 15 december 2016,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Ville de Nivelles, genom L. Markey, avocate,
- Rudy Matzak, genom P. Joassart, A. Percy och P. Knaepen, avocats,
- Belgiens regering, genom M. Jacobs och L. Van den Broeck, båda i egenskap av ombud, biträdda av F. Baert och J. Clesse, avocats,
- Frankrikes regering, genom D. Colas och R. Coesme, båda i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: franska.

- Nederländernas regering, genom M.K. Bulterman, M. Noort och J. Langer, samtliga i egenskap av ombud,
  - Förenade kungarikets regering, genom G. Brown, S. Simmons och D. Robertson, samtliga i egenskap av ombud, biträdda av MM R. Hill och B. Lask, barristers,
  - Europeiska kommissionen, genom D. Martin och J. Tomkin, båda i egenskap av ombud,
- och efter att den 26 juli 2017 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,
följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 2 och 17.3 c iii i Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG av den 4 november 2003 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden (EUT L 299, 2003, s. 9).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Ville de Nivelles (staden Nivelles) och Rudy Matzak avseende lön för arbete som utförts för stadens brandförsvaret.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 Artikel 1 i direktiv 2003/88 har följande lydelse:
  - ”1. I detta direktiv föreskrivs minimikrav på säkerhet och hälsa vid förläggningen av arbetstiden.
  2. Detta direktiv är tillämpligt på
    - a) minimitider för dygnsvila, veckovila och årlig semester, vidare på raster och begränsning av veckoarbetstiden, samt
    - b) vissa former av nattarbete, skiftarbete och arbetsrytm.
  3. Detta direktiv skall tillämpas på all verksamhet, såväl offentlig som privat, i den betydelse som avses i artikel 2 i [rådets direktiv 89/391/EEG av den 12 juni 1989 om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet (EGT L 183, 1989, s.1; svensk specialutgåva, område 5, volym, 4, s. 146)], utan att det påverkar tillämpningen av artiklarna 14, 17, 18 och 19 i detta direktiv.
  - ...
  4. Bestämmelserna i [direktiv 89/391] är fullt tillämpliga på de fall som avses i punkt 2 utan att det påverkar tillämpningen av strängare eller mer detaljerade bestämmelser i det här direktivet.”
- 4 Artikel 2 i direktiv 2003/88 har rubriken ”Definitioner”. I artikel 2 led 1 och led 2 föreskrivs följande:

”I detta direktiv används följande beteckningar med de betydelser som här anges:

  1. *arbetstid*: all tid i enlighet med nationell lagstiftning eller praxis då arbetstagaren står till arbetsgivarens förfogande samt därvid utför aktiviteter eller uppgifter.

2. *viloperiod*: varje period som inte är arbetstid.”

5 I artikel 15, som har rubriken ”Gynnsammare bestämmelser”, föreskrivs följande:

”Detta direktiv skall inte påverka medlemsstaternas rätt att tillämpa eller införa lagar eller andra författningar som bättre skyddar arbetstagarnas hälsa och säkerhet eller underlättar eller tillåter tillämpningen av kollektivavtal eller avtal mellan arbetsmarknadens parter som bättre skyddar arbetstagarnas hälsa och säkerhet.”

6 I artikel 17 i direktiv 2003/88, som har rubriken ”Avvikelser”, föreskrivs följande:

”1. Med iakttagande av de allmänna principerna för arbetstagarnas hälsa och säkerhet får medlemsstaterna göra avvikelser från artiklarna 3–6, 8 och 16. ...

...

3. I enlighet med punkt 2 i denna artikel får avvikelser från artiklarna 3, 4, 5, 8 och 16 göras

...

b) i fråga om säkerhets- och övervakningsarbeten som kräver permanent närvaro för att skydda egendom eller personer, särskilt i fråga om säkerhetsvakter, vaktmästare eller vaktbolag,

c) i fråga om arbeten som kräver en kontinuitet i servicen eller produktionen, särskilt

...

iii) press, radio, television, filmproduktion, post- och telekommunikation, ambulans, brand- och civilförsvaret,

...”

Belgisk rätt

7 Direktiv 2003/88 införlivades med belgisk rätt genom loi du 14 december 2000 fixant certains aspects de l'aménagement du temps de travail dans le secteur public (lag av den 14 december 2000 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden i den offentliga sektorn) (*Moniteur belge* av den 5 januari 2001, s. 212) såvitt gäller den offentliga sektorn.

8 I artikel 3 i denna lag föreskrivs följande:

”Vid tillämpningen av denna lag avses med

1° arbetstagare: varje person som enligt ett anställningsförhållande som fastställs genom lag eller avtal ... utför arbete under annan persons ledning. Härvid inbegrips praktikanter och tillfälligt anställda.

2° arbetsgivare: den som sysselsätter de personer som avses under led 1°.”

9 I artikel 8 i samma lag definieras arbetstid som ”den tid under vilken arbetstagaren står till arbetsgivarens förfogande”.

10 Artikel 186 i loi du 30 december 2009 portant des dispositions diverses (lag av den 30 december 2009 med allmänna bestämmelser) (*Moniteur belge* av den 31 december 2009, s. 82925) har följande lydelse:

”Artikel 3 i lagen av den 14 december 2000 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden i den offentliga sektorn ska tolkas så, att frivilliga inom det allmänna brandförsvaret och de skyddsområden som föreskrivs i lag av den 15 maj 2007 om civilförsvaret och frivilliga i dess operativa verksamhet inte omfattas av definitionen av arbetstagare.”

11 I règlement organique du service d’incendie de la ville de Nivelles (föreskrifter rörande staden Nivelles brandförsvaret), som antogs med tillämpning av arrêté royal du 6 mai 1971 fixant les types de règlements communaux relatifs à l’organisation des services communaux d’incendie (kungligt dekret av den 6 maj 1971 om fastställelse av olika typer av kommunala föreskrifter avseende organisationen av det kommunala brandförsvaret) (*Moniteur belge* av den 19 juni 1971, s. 7891), regleras olika frågor avseende brandförsvarets personal.

12 Föreskrifterna innehåller olika bestämmelser beträffande yrkesbrandmän respektive frivilliga brandmän. Rekryteringsvillkoren är desamma för båda typerna av brandmän och föreskrivs i artikel 11 bis, led 1, i föreskrifterna som har följande lydelse:

”Sedan det första provanställningsåret har fullgjorts ska en frivillig brandman med provanställning ... uppfylla följande krav avseende sin bostadsort:

1. Vad avser personal som är placerad vid brandstationen i Nivelles:

Vara bosatt på en plats som gör det möjligt att vid normal trafik och med iakttagande av trafikregler infinna sig på brandstationen inom högst åtta minuter.

Under jourtjänstgöring ska varje frivillig brandman vid Nivelles brandstation

- vid alla tidpunkter hålla sig inom ett avstånd från brandstationen som gör det möjligt för dem att vid normal trafik infinna sig på brandstationen inom högst åtta minuter,
- vara särskilt uppmärksam på att hålla sig inom goda mottagningsförhållanden för de olika tekniska kommunikationsmedel som används för att kontakta personalen och att omedelbart ge sig av med användning av det mest lämpliga transportmedlet när jourhavande personal rings in.”

13 Vad gäller lön och ersättning till personalen stadgas i artikel 39 i föreskrifter rörande staden Nivelles brandförsvaret att yrkesbrandmän avlönas enligt de villkor som fastställs i löneföreskrifterna för staden Nivelles anställda.

14 Frivillig personal uppbär ersättning som närmare preciseras i artikel 40 i föreskrifterna. Den beräknas i förhållande till antalet tjänstgöringstimmar. För ”jourtjänstgöring i hemmet” fastställs en fast årlig ersättning. Den motsvarar den ersättning som utgår till yrkesbrandmän.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

15 Nivelles brandförsvaret omfattar såväl yrkesbrandmän som frivilliga brandmän.

16 De frivilliga brandmännen deltar i utryckningar. Andra uppgifter som anförtros dem är jourtjänstgöring och vakthållning på brandstationen. Schemat härför upprättas i början av året.

17 Rudy Matzak började tjänstgöra för staden Nivelles den 1 augusti 1980 och blev frivillig brandman ett år senare. Han är härutöver anställd av ett privat företag.

- 18 Den 16 december 2009 väckte Rudy Matzak talan mot staden Nivelles med yrkande att denna skulle förpliktas att utge en symbolisk euro i skadestånd för att staden under hans tjänstgöringsår inte hade utgett lön för hans arbete som frivillig brandman, bland annat hans jourtjänstgöring i hemmet.
- 19 Genom dom av den 22 mars 2012 biföll Tribunal du travail de Nivelles (Arbetsdomstolen i första instans i Nivelles, Belgien) i stora delar Rudy Matzaks talan.
- 20 Staden Nivelles överklagade denna dom till Cour du travail de Bruxelles (Arbetsdomstolen i andra instans i Bryssel, Belgien).
- 21 Genom dom av den 14 september 2015 biföll den hänskjutande domstolen delvis överklagandet. Vad gäller den yrkade ersättningen för jourtjänstgöring i hemmet, vilken enligt Rudy Matzak ska anses som arbetstid, vill den hänskjutande domstolen få veta om sådan tjänstgöring kan anses omfattas av definitionen av arbetstid i direktiv 2003/88.
- 22 Under dessa omständigheter beslutade Cour du travail de Bruxelles (Arbetsdomstolen i andra instans i Bryssel) att förklara målet vilande och att ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:
- ”1) Ska artikel 17.3 c iii i [direktiv 2003/88] tolkas så, att medlemsstaterna får undanta vissa kategorier av brandmän som anställts av det allmänna brandförsvaret från samtliga bestämmelser som säkerställer införlivandet av detta direktiv, inbegripet de bestämmelser som definierar arbetstid och viloperioder?
- 2) Ska [direktiv 2003/88], i den mån det enbart anses innehålla minimibestämmelser, tolkas så, att det inte utgör hinder för den nationella lagstiftaren att behålla eller anta en mindre restriktiv definition av begreppet arbetstid?
- 3) Ska artikel 2 i [direktiv 2003/88] – som innehåller definitioner av de huvudsakliga begrepp som används i direktivet, däribland begreppen arbetstid och viloperiod – med beaktande av artikel 153.5 FEUF och de syften som eftersträvas med [direktiv 2003/88], tolkas så, att denna artikel inte är tillämplig på begreppet arbetstid som ligger till grund för fastställandet av ersättning för jourtjänstgöring i hemmet?
- 4) Utgör [direktiv 2003/88] hinder för att jourtid i hemmet anses utgöra arbetstid när de krav som åvilar arbetstagaren under jourtiden (som skyldigheten att inställa sig inom åtta minuter från arbetsgivarens telefonsamtal) i väsentlig mån inskränker möjligheterna till andra aktiviteter, trots att jourtiden genomförs i arbetstagarens hem?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Inledande anmärkningar

- 23 Domstolen påpekar inledningsvis att såväl staden Nivelles som Europeiska kommissionen har gjort gällande att tolkningsfrågorna inte kan upptas till prövning i den mån de avser begreppet lön. Direktiv 2003/88 grundas på artikel 153.2 FEUF och är enligt artikel 153.5 FEUF inte tillämpligt på frågor avseende lön för arbetstagare som omfattas av dess tillämpningsområde. Syftet med det nationella målet är emellertid att avgöra frågan om Rudy Matzaks lön under den jourtjänstgöring han utfört i hemmet i egenskap av frivillig brandman för staden Nivelles.

- 24 Härvidlag konstaterar domstolen att med undantag för det särskilda fall beträffande årlig betald semester som anges i artikel 7.1 i direktiv 2003/88 regleras genom nämnda direktiv endast vissa aspekter av arbetstidens förläggning, i syfte att säkerställa skyddet av arbetstagarnas säkerhet och hälsa. Det är därför i princip inte tillämpligt på arbetstagares lön (dom av den 26 juli 2017, Hälvä m.fl., C-175/16, EU:C:2017:617, punkt 25 och där angiven rättspraxis).
- 25 Detta konstaterande innebär dock inte att de tolkningsfrågor som har ställts till domstolen inte ska besvaras i förevarande mål.
- 26 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 20 i sitt förslag till avgörande framgår det av begäran om förhandsavgörande att den nationella domstolen önskar få klargjort hur artikel 2 och artikel 17.3 c iii i direktiv 2003/88 ska tolkas. Den hänskjutande domstolen anser att tolkningen härav är nödvändig för att avgöra det nationella målet. Det förhållandet att målet, *in fine*, gäller en fråga om lön saknar i detta sammanhang relevans, eftersom det ankommer på den nationella domstolen och inte på EU-domstolen att avgöra den frågan i det nationella målet.
- 27 Domstolen har för det andra slagit fast att direktiv 2003/88 är tillämpligt på verksamhet som utövas av brandmän även om den utövas av insatsstyrkor. Det saknar härvidlag betydelse om det gäller brandsläckning eller andra hjälpinsatser, under förutsättning att verksamheten utövas under normala förhållanden, i enlighet med den berörda yrkeskårens uppdrag. Detta gäller även om de insatser som verksamheten kan ge upphov till, till sin natur, är oförutsägbara och kan utsätta de arbetstagare som utför verksamheten för vissa risker för deras säkerhet och/eller hälsa (beslut av den 14 juli 2005, Personalrat der Feuerwehr Hamburg, C-52/04, EU:C:2005:467, punkt 52).
- 28 När det sedan gäller frågan huruvida Rudy Matzak ska betraktas som "arbetstagare" är det viktigt att påpeka att arbetstagarbegreppet, vid tillämpningen av direktiv 2003/88, inte kan tolkas olika beroende på vilken nationell lagstiftning det är fråga om, utan måste ges en egen unionsrättslig definition (dom av den 14 oktober 2010, Union syndicale Solidaires Isère, C-428/09, EU:C:2010:612, punkt 28). Varje person som utför verkligt och faktiskt arbete, med undantag av arbete som utförs i så liten omfattning att det framstår som rent marginellt och sidoordnat, ska enligt fast rättspraxis på området betraktas som "arbetstagare". Ett anställningsförhållande kännetecknas av att en person under en viss tid mot ersättning utför arbete åt en annan person under dennes ledning (dom av den 26 mars 2015, Fenoll, C-316/13, EU:C:2015:2000, punkt 27 och där angiven rättspraxis).
- 29 Domstolen har även slagit fast att frågan vad ett anställningsförhållande har för rättslig status enligt nationell rätt saknar betydelse vid bedömningen av om en person ska betraktas som arbetstagare i unionsrättslig mening (dom av den 20 september 2007, Kiiski, C-116/06, EU:C:2007:536, punkt 26 och där angiven rättspraxis).
- 30 Vad således gäller det nationella målet saknar det förhållandet att Rudy Matzak, enligt nationell rätt, inte har ställning som yrkesbrandman utan som frivillig brandman, relevans för frågan huruvida han ska anses som "arbetstagare", i den mening som avses i direktiv 2003/88.
- 31 Mot denna bakgrund finner domstolen att en person i Rudy Matzaks situation ska anses som "arbetstagare", i den mening som avses i direktiv 2003/88, då det framgår av de uppgifter som domstolen har tagit del av att denne tjänstgjort för staden Nivelles brandförsvär där han mot ersättning har utfört viss verklig och faktisk verksamhet under annans ledning. Det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera huruvida så är fallet.
- 32 Eftersom ordalydelsen i artiklarna 1–8 i direktiv 2003/88 i allt väsentligt är identisk med ordalydelsen i artiklarna 1–8 i rådets direktiv 93/104/EG av den 23 november 1993 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden (EGT L 307, 1993, s. 18), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets

direktiv 2000/34/EG av den 22 juni 2000 (EGT L 195, 2000, s. 41), kan domstolens tolkning av de sistnämnda bestämmelserna överföras på nämnda artiklar i direktiv 2003/88 (beslut av den 4 mars 2011, Grigore, C-258/10, ej publicerat, EU:C:2011:122, punkt 39 och där angiven rättspraxis).

Den första frågan

- 33 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 17.3 c iii i direktiv 2003/88 ska tolkas så, att medlemsstaterna får undanta vissa kategorier av brandmän som anställts av det allmänna brandförsvaret från samtliga skyldigheter som följer av bestämmelserna i detta direktiv, inbegripet artikel 2 i direktivet, vari begreppen "arbetstid" och "viloperiod" definieras.
- 34 Domstolen har slagit fast att artikel 2 i direktiv 2003/88 inte ingår bland de bestämmelser i direktivet som det får göras undantag från (beslut av den 4 mars 2011, Grigore, C-258/10, ej publicerat, EU:C:2011:122, punkt 45).
- 35 Enligt ordalydelsen i artikel 17.1 i direktiv 2003/88, får medlemsstaterna göra avvikelser från artiklarna 3–6, 8 och 16 i detta direktiv. I artikel 17.3 preciseras att det i fråga om de arbeten som nämns där, bland annat arbete inom brandförsvaret, får göras avvikelser från artiklarna 3, 4, 5, 8 och 16 i nämnda direktiv.
- 36 Således tillåter själva ordalydelsen i artikel 17 i direktiv 2003/88 inte att avvikelser görs från artikel 2 i samma direktiv, vari direktivets huvudsakliga begrepp definieras.
- 37 Det finns, såsom generaladvokaten påpekat i punkt 27 i sitt förslag till avgörande, inte heller något utrymme för att göra en extensiv tolkning av artikel 17 i nämnda direktiv som går utöver själva ordalydelsen av de avvikelser som bestämmelsen tillåter.
- 38 Vad gäller den möjlighet att göra avvikelser som föreskrivs i direktiv 2003/88, bland annat i artikel 17, framgår det nämligen av domstolens praxis att eftersom dessa bestämmelser utgör undantag från Europeiska unionens bestämmelser om arbetstidens förläggning, såsom de föreskrivs i detta direktiv, ska de tolkas så, att de inte får gå längre än vad som är absolut nödvändigt för att skydda de intressen som dessa undantag gör det möjligt att ta till vara (se, för ett liknande resonemang, dom av den 14 oktober 2010, Union syndicale Solidaires Isère, C-428/09, EU:C:2010:612, punkterna 39 och 40).
- 39 Mot denna bakgrund ska den första frågan besvaras på följande sätt. Artikel 17.3 c iii i direktiv 2003/88 ska tolkas så, att medlemsstaterna inte får undanta vissa kategorier av brandmän som anställts av det allmänna brandförsvaret från samtliga skyldigheter som följer av bestämmelserna i detta direktiv, inbegripet artikel 2 i direktivet, vari begreppen "arbetstid" och "viloperiod" definieras.

Den andra frågan

- 40 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i huruvida artikel 15 i direktiv 2003/88 ska tolkas så, att den tillåter medlemsstaterna att behålla eller tillämpa en mindre restriktiv definition av begreppet "arbetstid" än den som stadgas i artikel 2 i detta direktiv.
- 41 För att besvara frågan kommer domstolen att analysera ordalydelsen i artikel 15 i direktiv 2003/88 med utgångspunkt från direktivets systematik och syfte.
- 42 Enligt artikel 15 i direktiv 2003/88 har medlemsstaterna möjlighet att tillämpa eller införa lagar eller andra författningar som bättre skyddar arbetstagarnas hälsa och säkerhet. Av artikeln följer att de nationella bestämmelser som nämnda artikel hänvisar till är sådana bestämmelser som kan jämföras med dem som föreskrivs i direktiv 2003/88 och som avser skydd av arbetstagarnas hälsa och säkerhet.

- 43 Sistnämnda bestämmelser kan endast vara de som – genom sitt syfte och föremål – är avsedda att fastställa en miniminivå vad gäller skydd för arbetstagarnas säkerhet och hälsa. Så är fallet med bestämmelserna i kapitel 2 och 3 i direktivet. Bestämmelserna i kapitel 1 i nämnda direktiv, som innefattar artiklarna 1 och 2, är annorlunda. I de sistnämnda artiklarna fastställs nämligen inga minimiperioder för vila och avser inte heller några andra aspekter av arbetstidens förläggning. I stället fastställs nödvändiga definitioner för att avgränsa föremål och tillämpningsområde för direktiv 2003/88.
- 44 Det följer således av ordalydelsen i artikel 15 i direktiv 2003/88, jämförd med det system som inrättas genom direktivet, att den möjlighet som föreskrivs i sistnämnda artikel inte är tillämplig på definitionen av begreppet "arbetstid" i artikel 2 i detta direktiv.
- 45 Denna slutsats finner stöd i systematiken i direktiv 2003/88. Såsom generaladvokaten påpekat i punkt 33 i sitt förslag till avgörande syftar direktivet till att inom de områden som omfattas av dess tillämpningsområde garantera ett minimiskydd som är tillämpligt på alla arbetstagare i unionen. Således och för att säkerställa att direktivet blir fullt verksamt kan de definitioner som ges i artikel 2 inte tolkas olika beroende på vilken nationell lagstiftning det är fråga om utan har – såsom preciseras i punkt 28 ovan avseende begreppet "arbetstagare" – en egen unionsrättslig betydelse (se, för ett liknande resonemang, dom av den 1 december 2005, Dellas m.fl., C-14/04, EU:C:2005:728, punkt 44 och där angiven rättspraxis).
- 46 I detta sammanhang ska det emellertid preciseras att även om medlemsstaterna inte har befogenhet att ändra definitionen av "arbetstid", i den mening som avses i artikel 2 i direktiv 2003/88, står det dem, såsom påpekas i punkt 42 ovan, fritt att i sina respektive nationella rättssystem anta bestämmelser avseende längden på arbetstid och viloperioder som är mer fördelaktiga för arbetstagarna än dem som föreskrivs i direktivet.
- 47 Mot denna bakgrund ska den andra frågan besvaras på följande sätt. Artikel 15 i direktiv 2003/88 ska tolkas så, att den inte tillåter medlemsstaterna att behålla eller tillämpa en mindre restriktiv definition av begreppet "arbetstid" än den som stadgas i artikel 2 i detta direktiv.

Den tredje frågan

- 48 Den hänskjutande domstolen har ställt den tredje frågan för att få klarhet i huruvida artikel 2 i direktiv 2003/88 ska tolkas så, att den innebär att medlemsstaterna är skyldiga att fastställa lönen för jourtjänstgöringsperioder i hemmet – såsom dem som är aktuella i det nationella målet – utifrån svaret på frågan om nämnda perioder ska anses som "arbetstid" eller "viloperiod".
- 49 Domstolen erinrar härvidlag, i likhet med vad den hänskjutande domstolen påpekat, om att det är utrett att direktiv 2003/88 inte reglerar frågan om arbetstagarnas lön. Denna aspekt omfattas enligt artikel 153.5 FEUF inte av unionens behörighet.
- 50 Medlemsstaterna har förvisso befogenhet att fastställa lönen för arbetstagare som omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2003/88 utifrån definitionen av begreppen "arbetstid" och "viloperiod" i artikel 2 i detta direktiv, men har ingen skyldighet att göra detta.
- 51 Således kan medlemsstaterna i sina nationella rättssystem föreskriva att lönen för en arbetstagare som befinner sig i "arbetstid" skiljer sig från lönen för en arbetstagare som befinner sig i en "viloperiod" och även föreskriva att någon lön inte alls ska utgå under sistnämnda typ av period.
- 52 Mot denna bakgrund ska den tredje frågan besvaras på följande sätt. Artikel 2 i direktiv 2003/88 ska tolkas så, att den inte innebär en skyldighet för medlemsstaterna att fastställa lönen för jourtjänstgöringsperioder i hemmet – såsom dem som är aktuella i det nationella målet – utifrån svaret på frågan om nämnda perioder ska anses som "arbetstid" eller "viloperiod".

Den fjärde frågan

- 53 Den hänskjutande domstolen har ställt den fjärde frågan för att få klarhet i huruvida artikel 2 i direktiv 2003/88 ska tolkas så, att den jourtid som en arbetstagare tillbringar i hemmet med en skyldighet att inställa sig hos arbetsgivaren inom åtta minuter från dennes telefonsamtal, vilket i väsentlig mån inskränker möjligheterna till andra aktiviteter, ska anses utgöra "arbetstid".
- 54 Domstolen har redan haft tillfälle att pröva frågan huruvida jourtjänstgöring som utförs av arbetstagare som omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2003/88 ska anses som "arbetstid" eller "viloperiod".
- 55 I detta sammanhang har domstolen för det första preciserat att begreppen "arbetstid" och "viloperiod" utesluter varandra (se, för ett liknande resonemang, dom av dom 3 oktober 2000, Simap, C-303/98, EU:C:2000:528, punkt 47, och dom av den 10 september 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, punkt 26 och där angiven rättspraxis). Domstolen konstaterar således att på unionsrättens nuvarande stadium ska jourtjänstgöring som en arbetstagare utför inom ramen för sin verksamhet för sin arbetsgivare anses som "arbetstid" eller "viloperiod".
- 56 Arbetets intensitet eller arbetstagarens produktivitet ingår dessutom inte bland kriterierna för begreppet "arbetstid", i den mening som avses i artikel 2 i direktiv 2003/88 (dom av den 1 december 2005, Dellas m.fl., C-14/04, EU:C:2005:728, punkt 43).
- 57 Domstolen har vidare slagit fast att det förhållandet att arbetstagaren är fysiskt närvarande och tillgänglig på arbetsplatsen under jourtjänstgöringen för att tillhandahålla sina yrkestjänster ska anses omfattas av utförandet av dennes arbetsuppgifter även om den verksamhet som faktiskt utövas varierar beroende på omständigheterna (se, för ett liknande resonemang, dom av den 3 oktober 2000, Simap, C-303/98, EU:C:2000:528, punkt 48).
- 58 Att utesluta perioder med jourtjänstgöring från begreppet "arbetstid" utifrån ett krav på fysisk närvaro skulle nämligen äventyra syftet med direktiv 2003/88, vilket är att trygga säkerhet och hälsa för arbetstagare, genom att de ges viloperioder och tillräckliga raster (se, för ett liknande resonemang, dom av den 3 oktober 2000, Simap, C-303/98, EU:C:2000:528, punkt 49).
- 59 Det följer vidare av domstolens praxis att den avgörande faktorn för att viss tid ska anses som "arbetstid", i den mening som avses i direktiv 2003/88, är att arbetstagaren måste vara fysiskt närvarande på en plats som arbetsgivaren bestämmer och hålla sig tillgänglig för denne för att omedelbart kunna tillhandahålla lämpliga tjänster när behov uppkommer. Dylika skyldigheter gör det omöjligt för de berörda arbetstagarna att välja sin vistelseort under jourtjänstgöringarna och ska därför anses ingå i utförandet av deras arbetsuppgifter (se, för ett liknande resonemang, dom av den 9 september 2003, Jaeger, C-151/02, EU:C:2003:437, punkt 63, och beslut av den 4 mars 2011, Grigore, C-258/10, ej publicerat, EU:C:2011:122, punkt 53 och där angiven rättspraxis).
- 60 Det förhåller sig slutligen annorlunda när en arbetstagare utför jourtjänstgöring enligt ett system med bakjour, som endast förutsätter att denne ständigt kan nås utan att det krävs att han är närvarande på arbetsplatsen. Även om vederbörande står till sin arbetsgivares förfogande på så sätt att han eller hon alltid måste vara nåbar, kan arbetstagaren i en sådan situation disponera sin tid med mindre inskränkningar och ägna sig åt sina egna intressen. Endast den tid som används för att rent faktiskt tillhandahålla tjänster ska under dessa omständigheter betraktas som "arbetstid", i den mening som avses i direktiv 2003/88 (se, för ett liknande resonemang, dom av den 9 september 2003, Jaeger, C-151/02, EU:C:2003:437, punkt 65 och där angiven rättspraxis).
- 61 I det nationella målet var Rudy Matzak – enligt de uppgifter som EU-domstolen tagit del av och vilka det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera – inte enbart tvungen att vara nåbar under sin jourtjänstgöring. Han var dels skyldig att inställa sig på arbetsplatsen inom åtta minuter från

arbetsgivarens telefonsamtal, dels tvungen att vara fysiskt närvarande på en plats som arbetsgivaren bestämde. Denna plats var dock Rudy Matzaks bostad och inte, såsom i de mål som utmynnade i den rättspraxis som citeras i punkterna 57– 59 ovan, hans arbetsplats.

- 62 Domstolen erinrar härvidlag om att begreppen arbetstid och viloperiod, i den mening som avses i direktiv 2003/88, enligt domstolens praxis utgör unionsrättsliga begrepp som ska definieras objektivt med hänvisning till direktivets system och ändamål som är att fastställa minimiregler för att förbättra arbetstagares livs- och arbetsvillkor (dom av den 10 september 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, punkt 27).
- 63 Skyldigheten att vara fysiskt närvarande på den plats som arbetsgivaren anvisar och det tvång som ur ett geografiskt och tidsmässigt perspektiv följer av nödvändigheten att inställa sig på arbetsplatsen inom åtta minuter begränsar objektivt sett möjligheterna för en arbetstagare som befinner sig i Rudy Matzaks situation att ägna sig åt personliga intressen och sociala aktiviteter.
- 64 Med hänsyn till dessa begränsningar skiljer sig Rudy Matzaks situation från situationen för en arbetstagare som under sin jourtjänstgöring enbart måste stå till sin arbetsgivares förfogande för att denne ska kunna nå honom.
- 65 Uttrycket ”arbetstid” som föreskrivs i artikel 2 i direktiv 2003/88 ska under dessa omständigheter tolkas så, att det är tillämpligt på en situation där en arbetstagare är tvungen att under sin jourtjänstgöring befinna sig i hemmet, stå till arbetsgivarens förfogande där och kunna infinna sig på arbetsplatsen inom åtta minuter.
- 66 Mot denna bakgrund ska den fjärde frågan besvaras på följande sätt. Artikel 2 i direktiv 2003/88 ska tolkas så, att den jourtid som en arbetstagare tillbringar i hemmet med en skyldighet att inställa sig hos arbetsgivaren inom åtta minuter från dennes telefonsamtal, vilket i väsentlig mån inskränker möjligheterna till andra aktiviteter, ska anses utgöra ”arbetstid”.

Rättegångskostnader

- 67 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (femte avdelningen) följande:

- 1) Artikel 17.3 c iii i Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG av den 4 november 2003 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden ska tolkas så, att medlemsstaterna inte får undanta vissa kategorier av brandmän som anställda av det allmänna brandförsvaret från samtliga skyldigheter som följer av bestämmelserna i detta direktiv, inbegripet artikel 2 i direktivet, vari begreppen ”arbetstid” och ”viloperiod” definieras.
- 2) Artikel 15 i direktiv 2003/88 ska tolkas så, att den inte tillåter medlemsstaterna att behålla eller tillämpa en mindre restriktiv definition av begreppet ”arbetstid” än den som stadgas i artikel 2 i detta direktiv.
- 3) Artikel 2 i direktiv 2003/88 ska tolkas så, att den inte innebär en skyldighet för medlemsstaterna att fastställa lönen för jourtjänstgöringsperioder i hemmet – såsom dem som är aktuella i det nationella målet – utifrån svaret på frågan om nämnda perioder ska anses som ”arbetstid” eller ”viloperiod”.

- 4) Artikel 2 i direktiv 2003/88 ska tolkas så, att den jourtid som en arbetstagare tillbringar i hemmet med en skyldighet att inställa sig hos arbetsgivaren inom åtta minuter från dennes telefonsamtal, vilket i väsentlig mån inskränker möjligheterna till andra aktiviteter, ska anses utgöra "arbetstid".

Underskrifter